

ДОКЛАД ЗА ДОВЕРИЕТО В ИНСТИТУЦИИТЕ ЯНУАРИ'2014

**АНАЛИЗ И ПРОГНОЗА ЗА (НЕ)ДОВЕРИЕТО
В ИНСТИТУЦИИТЕ**

Този доклад е лабораторен анализ на общественото мнение по отношение на политическите реалности, действията и официалното говорене на политическите институции.

Той не изразява политически и идеологически пристрастия.

Докладът не е достатъчно основание за вземането на каквито и да било политически решения; не е в състояние да сподели отговорността за тях. Позовавания, цитирания и изваждане на смисъла от неговия контекст са некоректни.

Този доклад не е предназначен да бъде част от публичния дебат.

Авторите не носят отговорност за информация и материали, изхождащи от други източници и не носят пряка или косвена отговорност за неточно, непълно и превратно използване на информацията, представена в доклада.

Без тяхното изрично писмено съгласие съдържанието на доклада не може да бъде променяно, преработвано, приспособявано, допълвано или от него да се изработват производни материали; не може да се цитира, освен за изследователски и учебни цели - докладът не е част от публичния, а от академичния дебат. За нанесените вреди се носи съответна имуществена отговорност.

РЕЗЮМЕ

Политическите институции започват годината с изключително нисък кредит на доверие. Въпреки затихването на протестите, вторичните рискове, които те породиха, изправиха управляващия съюз пред предизвикателството на нова ситуация. Възобновяването на формацията АБВ и обявеното на 14 януари намерение за регистриране на самостоятелна листа с водач Ивайло Калфин дава заявка за разместване на политическите пластове и конфигурацията на мандатите в Европейския парламент.

В този смисъл, четири месеца преди евроизборите е налице необичайно висок интерес към тях от страна на избирателите¹ и нарастващо напрежение сред основните политически партии², свързани с очакванията, резултатите от тях да определят съдбата на правителството, от една страна, а от друга – лидерството в левицата.

ВЪВЕДЕНИЕ

Докладът си поставя за цел да: а) анализира промените в нагласите спрямо м. декември, отразяващи потенциала на управлението чрез ресурса от доверие; б) съотношението на силите между управляващи и опозиция на базата на общественото доверие към тях; в) представи изследване на националпопулистките партии³ в сравнителна перспектива и в контекста на по-широките проявления на популизма. Предмет на анализа е систематизацията на рисковете, за които Лабораторията определя допустими нива на риск по отношение на управляващите партии, Министерския съвет, Народното събрание и Президента.

1. Доверие в парламентарно представените политически партии

Рисков контекст⁴ и динамика на доверието в политическите партии (декември 2013 – януари 2014 г.)

Данните показват, че цялостната равностметка за годината⁵ е една от най-негативните за последните 15 и е съпоставима единствено с периодите на тежка икономическа криза, които са предшестваха значителни политически промени.

В тази ситуация управляващият политически съюз към момента успява да намали риска от предизвикване на правителствена и парламентарна криза, което се дължи отчасти на ефективността на стратегията на самите управляващи, но в много по-голяма степен – на вътрешни слабости на протестните движения и колебливото поведение на опозицията – парламентарна и извънпарламентарна.

В своята съвкупност отделните протестни вълни не постигнаха обединение на мотивите и аргументацията срещу правителството на Пламен Орешарски и, в този смисъл, не успяха да се позиционират като негов коректив и алтернатива.

Липсата на достатъчно доверие в опозиционните партии, от друга страна, допълнително задълбочи невъзможността гражданската енергия да бъде трансформирана в политическа. През ноември ГЕРБ направиха опит да оглавят протестите със свикването на антиправителствен митинг в Пловдив, но се натъкнаха на остра реакция от страна на протестиращите групи⁶. Партиите от Реформаторския

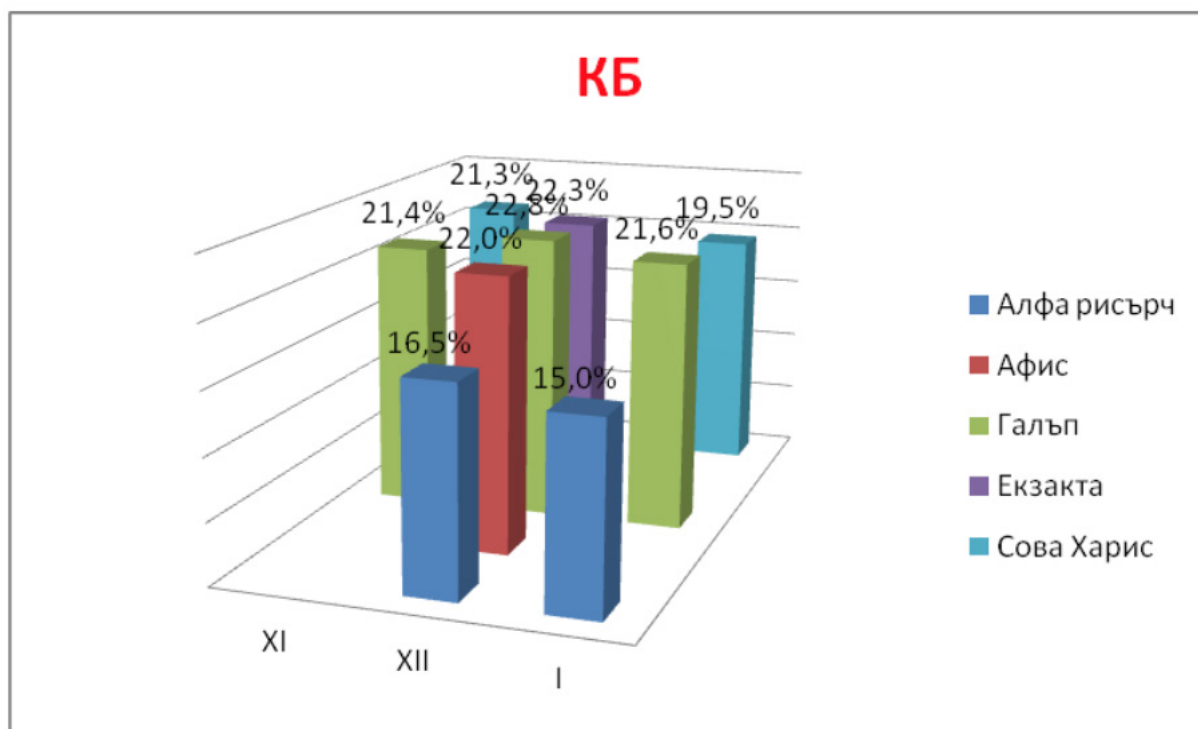
блок не успява да зададат собствен дневен ред и да се възползват от създалата се ситуация, отстъпвайки територия за изява на по-активните сред протестиращите. НФСБ декларира подкрепа за протестите, но ограничи участието си до действия срещу конкретни, най-често екологични проблеми⁷ и, на практика, се дистанцира от големите протести.

Така, въпреки устойчиво високите равнища на протестния потенциал⁸ от лятото до сега, той не успя да намери своята естествена реализация, а надеждите за развързка се прехвърлиха към изборите за Европейски парламент през май.

Динамика на доверието в партиите

Всички изследвания през разглеждания период отчитат спад в доверието към КБ и доближаване до електоралната подкрепа за ГЕРБ.

Регистрираните стойности на доверие на КБ/БСП са представени на следващата графика:

През януари 2014 г. агенция „Алфа рисърч“ публикува данни⁹, според които вследствие на възобновяването на проекта АБВ и заявката за регистриране на самостоятелна листа за предстоящите Европейски избори, КБ отстъпва мястото си на първа политическа сила на 2,8% след ГЕРБ.

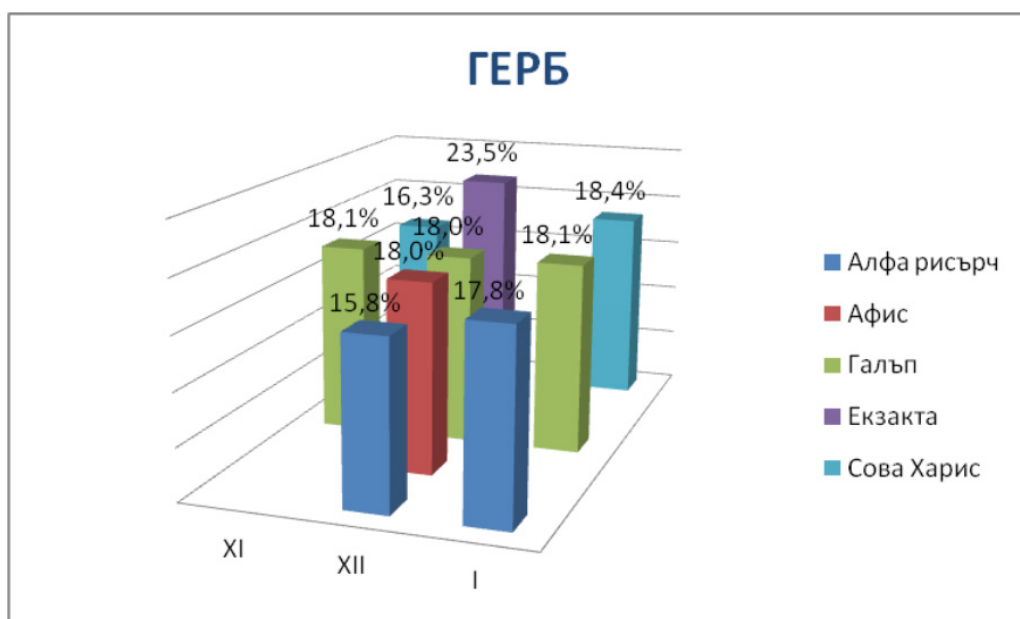
Според резултатите, с появата на АБВ, КБ губи около 20% от избирателите, гласували за нея на парламентарните избори през 2013 г. Това са основно хора от меката електорална периферия на партията, разочаровани от поведението ѝ след изборите, от зависимостта ѝ от „Атака“, или персонално неодобряващи С. Станишев.

7-те процента и статутът на 3-та политическа сила, които според изследването

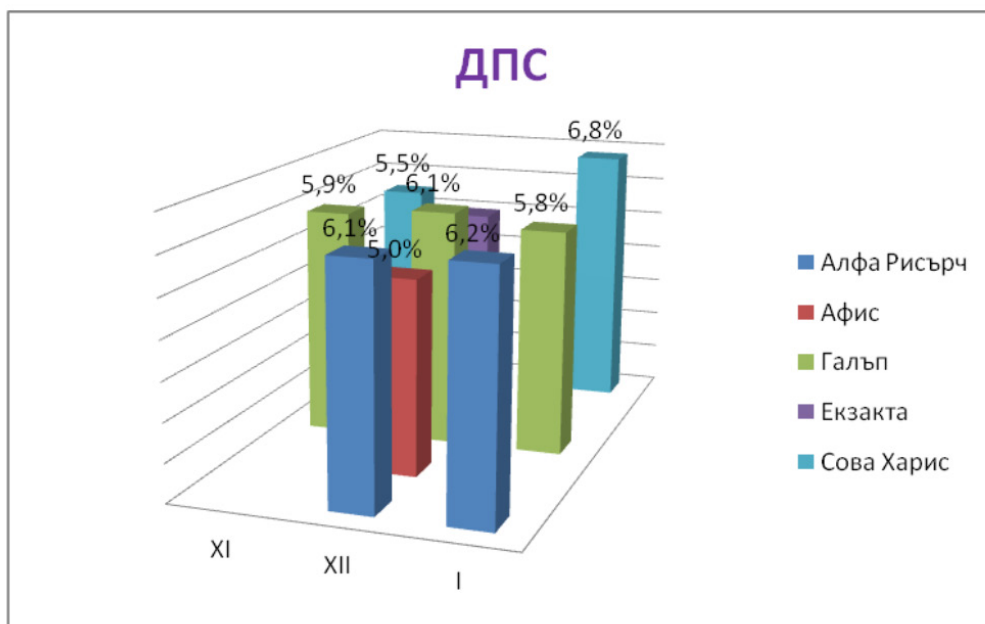
движението АБВ би получило, ако изборите се проведат сега, станаха повод за остри нападки срещу агенцията. Достоверността на данните към момента не може да се потвърди от други сондажи, доколкото единствено „Сова Харис“ публикува проучване, обхващащо периода след 14 януари, според което АБВ получава подкрепата на 0,5% или 25 – 30 хил. гласоподаватели¹⁰.

Безспорно обаче е налице сериозен риск листата на АБВ да отнеме значима част от подкрепата на КБ, което при сегашните равнища на близки резултати с тези на ГЕРБ, може да се окаже решаващо за изхода от изборите.

На фона на напрежението в левицата, ГЕРБ успява да си върне част от загубените позиции.

Този факт се дължи отчасти и на обстоятелството, че през разглеждания период, ГЕРБ полагат известни усилия да нормализират парламентарното си поведение и позиции от една страна, а от друга – да заздравят партията във вътрешноструктурен аспект. При ДПС не се наблюдава съществена промяна на електоралните нагласи. Ниските равнища на доверие към лидера – Лютви Местан се отразяват негативно върху отношението към управляващия съюз, но не и към подкрепата за партията.

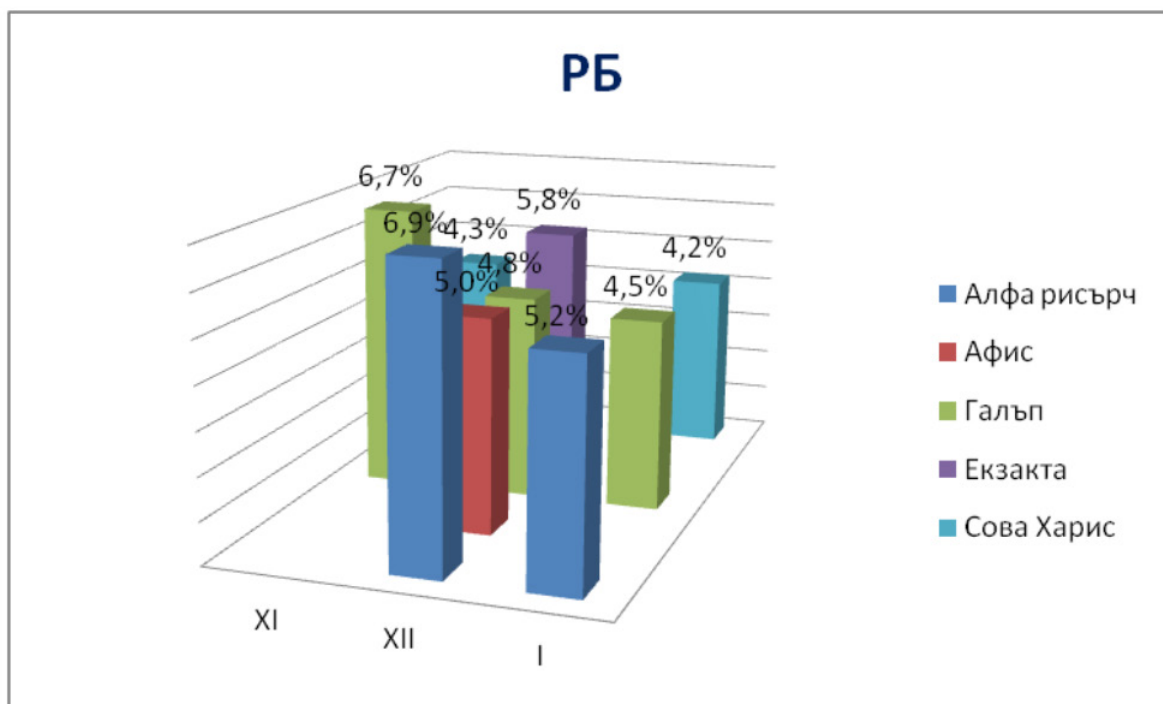

Вследствие на частичното овладяване на кризата с нелегалните имигранти и поредицата скандали¹¹, възникнали около председателя на партията – Волен Сидеров, при „Атака“ е регистриран спад в доверието за последните два месеца, като тя се връща на равнищата отпреди февруарските протести през 2013 г.

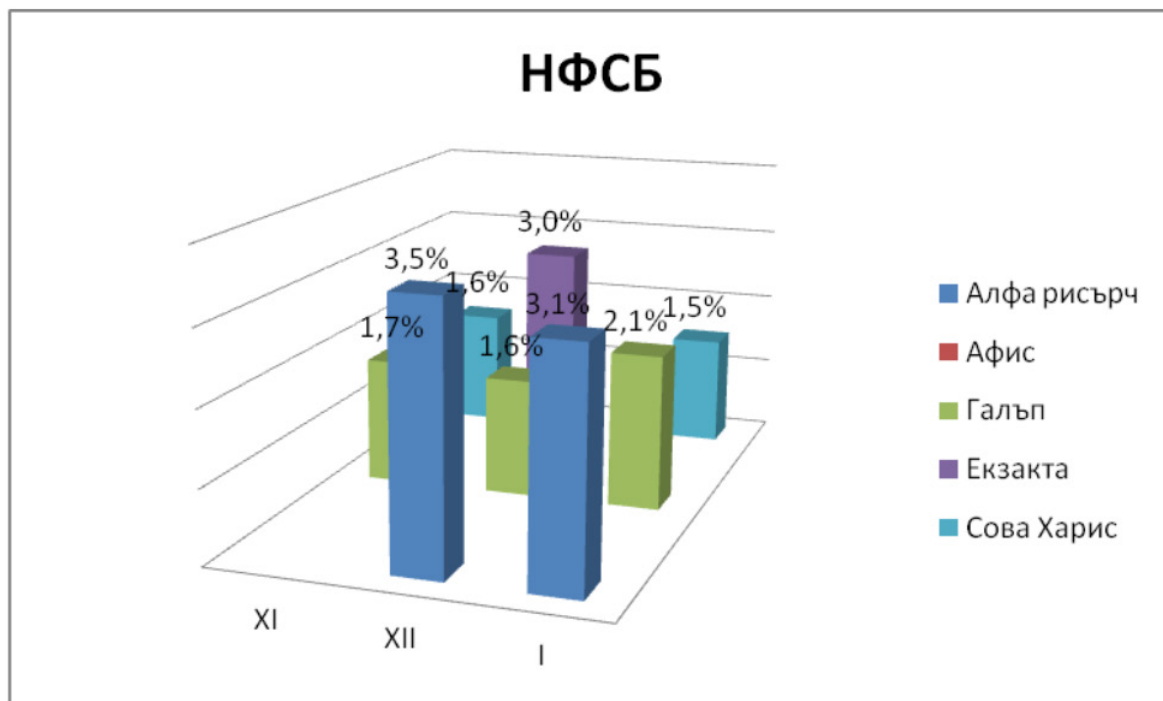
В така създалата се ситуация „Атака“ предприе агресивни действия за преодоляване на негативната тенденция – групов отказ от депутатски имунитет на народните представители от парламентарната група¹², събиране на подписка за инициране на референдум срещу продажбата на земеделска земя на чужденци, придружени от масирана рекламна кампания с клипове и билбордове в цялата страна – „Долу ръцете от българските земи!“, внасянето на проекторешение за отваряне на 3-ти и 4-ти реактор на АЕЦ „Козлодуй“ и дискриминираща поправка в Наказателния кодекс за инкриминиране на провеждането на гей-паради¹³. До този момент те не дават търсения резултат на фона на силно конкурентната среда, която се създаде в националистическата ниша.

2. Доверие в непредставените в Народното събрание партии и движения

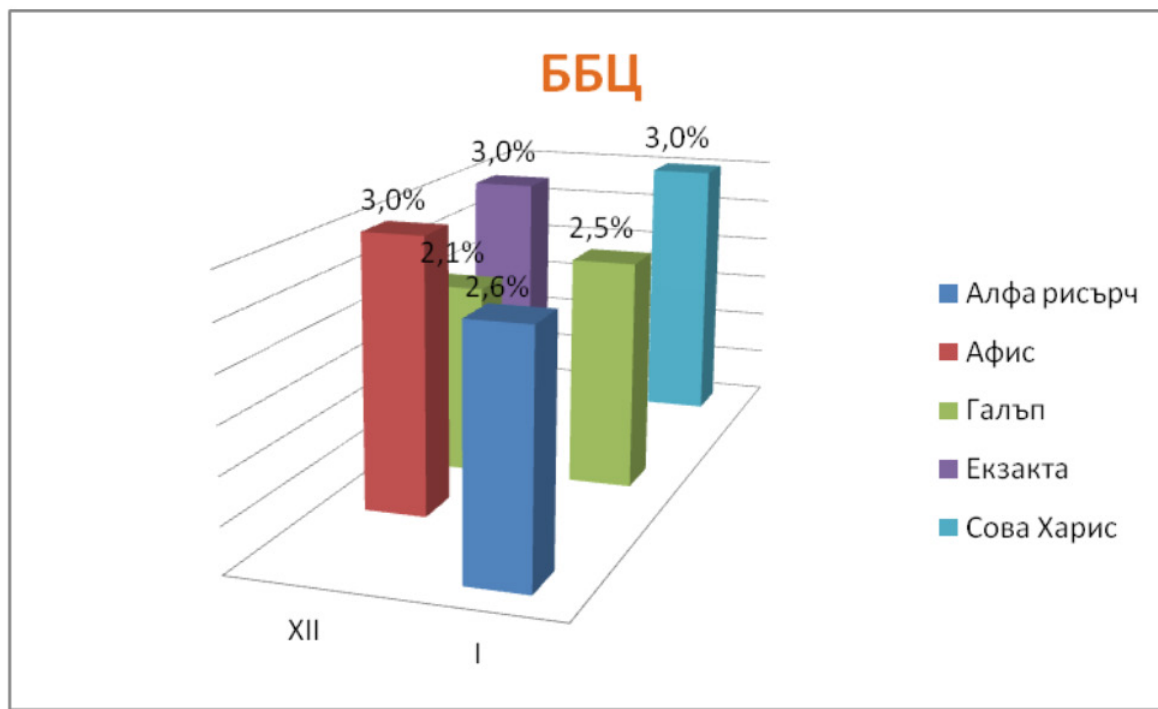
В контекста на затихването на протестите срещу правителството на Пламен Орешарски и проблемите около подписването на коалиционното споразумение¹⁴, Реформаторският блок продължава да губи доверие през разглеждания период.

От националистическите формации към момента НФСБ отбелязва най-стабилни позиции и леко повишаване на доверието, вследствие на отлива на гласоподаватели от „Атака“.

Възникнал като хибрид между политическа формация и телевизия, подобно на „Атака“ и НФСБ, партия „България без цензура“¹⁵ на този етап вече изпреварва формацията на Волен Сидеров, според всички изследвания от последните 2 месеца, и се движи близо до равнищата на доверие към Фронта.

В случай, че данните на Алфа рисърч на регистрирана подкрепа към формацията АБВ се потвърдят от сондажите в следващите месеци, тя ще се окаже най-сериозният нов субект, който притежава реален потенциал да размести политическите пластове.

Според анализа на агенцията, профилът на избирателите на АБВ е близък до този на КБ, като е изтеглен леко към средните възрастови групи, хората със средно образование, по-големите градове и в център-ляво. Проектът печели допълнителна подкрепа от симпатизанти на ГЕРБ, ДБГ, НФСБ и „България без цензура“.

3. Доверие в националистическите партии

В контекста на намаляването на напрежението около кризата с нелегалните имигранти, която през ноември 2013 г. доведе до известно покачване на доверието в партиите от националистическия спектър и породила опасения от разширяване на нишата, в началото на годината продължава да се наблюдава значителен интерес към нея, като фокусът се измества в посока на по-умерен патриотизъм и засилен социалпопулизъм.

Според определението на Кас Муде, националпопулистките (популистки радикално-десни партии¹⁶) съдържат следните отличителни характеристики:

- Нативизъм – идеология, която твърди, че държавата трябва да бъде населена единствено от жители на националната доминираща група („нацията“), и че неместни елементи (хора или идеи) представляват заплаха за нейната хомогенност. Базата за дефиниране на нативизма е широка – етническа, расова или религиозна, но винаги присъства културен

компонент;

- Авторитаризъм – вяра в стриктно подредено общество, в което нарушенията на авторитета трябва да бъдат строго наказвани. В този си вид, авторитаризмът представлява един вид наказателен морализъм. Той не задължително включва антидемократично отношение, но във всеки случай не изключва такова;
- Популизъм – слабо-центрична идеология, която приема, че обществото е изначално разделено между две враждуващи групи – „добрият народ“ и всички останали, които са виновни за неговите страдания, в рамките на една теория от конспиративен тип, а реториката се характеризира с особена враждебност и емоционална наситеност; доминира явният апел към народа и морализаторска екзалтация на неговите добродетели.

Кас Муде подчертава, че тези черти присъстват с различна тежест при отделните партии. Необходимото условие или „минимална дефиниция“ за идентифицирането на една формация като националпопулистка е – нативизмът.

Ситуацията в България се характеризира с многообразие на проявленията на разглежданото явление, което на практика покрива целия политически спектър, съчетавайки се с различни идеологически позиции.

Обобщение на идеологическите черти за всяка от разглежданите партии* (Я – ядро, П – присъства, но не е ядро, И – индикация, не е изрично подчертана)

Характеристика:	Атака	НФСБ	ВМРО	„България без цензура“	АБВ*
Нативизъм	П	Я	Я		И
Авторитаризъм	П	И	П		
Популизъм	П	П	П	Я	
Социализъм	Я	П		Я	Я

* Обект на изследване са партиите, получили значителен резултат на парламентарните избори през 2013, новосформирани организации, както и онези, декларирали готовност за участие в коалиция. Анализът е осъществен на базата на предизборните програми и други основни документи и обявени официални позиции на партиите.

* Формацията АБВ е включена заради обявеното намерение нейна основа да бъде „просветеният патриотизъм“ или „автентичен национализъм“¹⁷.

Според различни изследвания¹⁸, потенциалът на националпопулистки вот в България е между 400 и 600 хил. гласа. Общият резултат на 9-те формации¹⁹ с националпопулистки профил, взели участие в изборите на 12 май 2013 г., е

502 730 гласа.

На фона на липсата на изявен лидер в нишата (към месец януари по данни на Алфа рисърч „Атака“ печели 2,5% от гласовете, а НФСБ – 3,1%), тя се превръща в предпочитана цел за нововъзникналите формации – „България без цензура“, в коалиция с ВМРО-БНД²⁰ и АБВ.

Техните възможности се благоприятстват допълнително и от кризата в традиционната левица, която изостави голяма част от своите предизборни обещания, като по този начин освободи пространство за развитие на силни социалпопулистски послания.

Обобщение на най-актуалните теми към момента за всяка от разглежданите партии* (Я – ядро, П – присъства, но не е ядро, И – индикация, не е изрично подчертана)

Тема:	Атака	НФСБ	ВМРО	„България без цензура“	АБВ
Противодействие на демографската криза	П	П	Я	Я	Я
Отмяна на плоския данък	П	П		П	П
Реализиране на проекта АЕЦ „Белене“	П			И	Я
Възстановяване на 3-ти и 4-ти реактор на АЕЦ „Козлодуй“	П				
По-социално образование, здравеопазване и пенсионна система	П	П		П	П
Забрана на продажбата на земя на чужденци в България	Я				
Развитие на регионите				Я	
Провеждане на операция „Чисти ръце“	П			Я	
Защита на българската природа		Я	П		

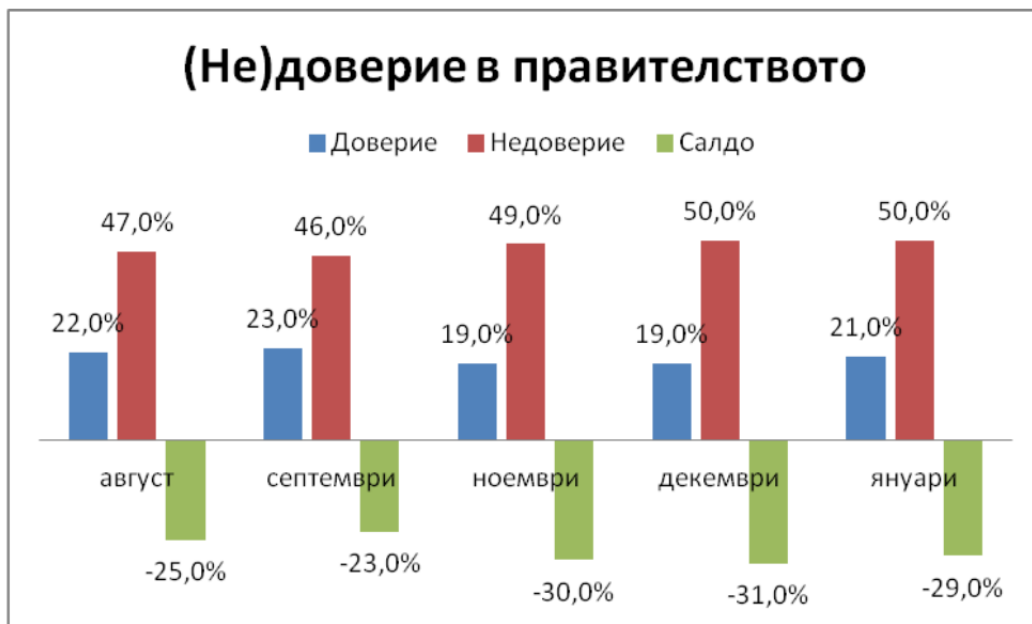
*Анализът е осъществен на базата на предизборните програми и други основни документи, както и актуални позиции на партиите.

В навечерието на Изборите за Европейски парламент, проучванията показват недостатъчна подкрепа за преодоляване на по-високата избирателна бариера от страна на утвърдените формации в лицето на „Атака“ и НФСБ.

В този смисъл по-нататъшното развитие на ситуацията в спектъра зависи както от потенциала на НФСБ да преодолее своето регионално изолиране , а „Атака“ – настоящата криза, в която се намира, така и от потенциала на новосъздадените формации.

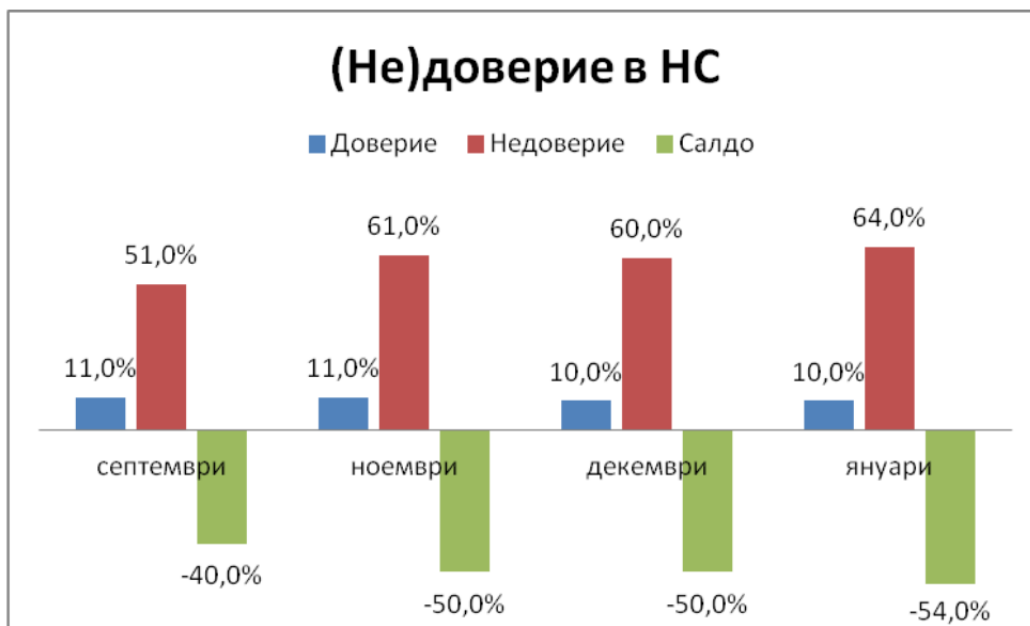
4. Доверие в Народното събрание, Министерския съвет и Президента

В началото на годината, трайното усещане за кризисна политическа ситуация продължава да ерозира доверието в институциите. Неодобрението към правителството на Пламен Орешарски се запазва на нивата от м. ноември, след избухването на студентските протести.

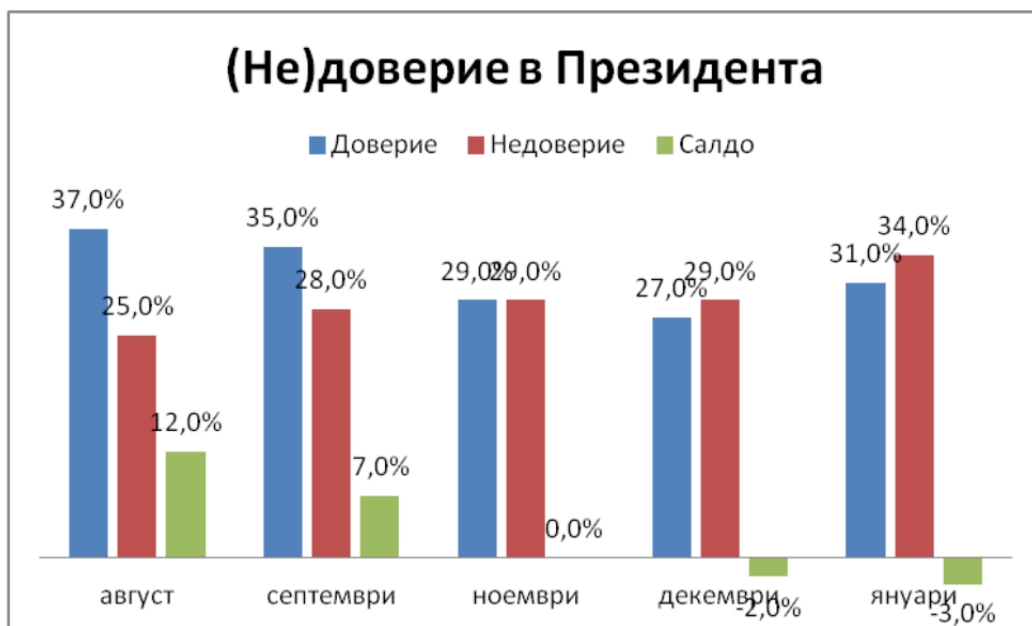
Данни Алфа рисърч.

Отрицателно остава и съотношението в оценките за работата на Народното събрание.

Данни Алфа рисърч.

Запазва се и тенденцията в регистрираната подкрепа за Росен Плевнелиев, която остава силно поляризирана²¹.

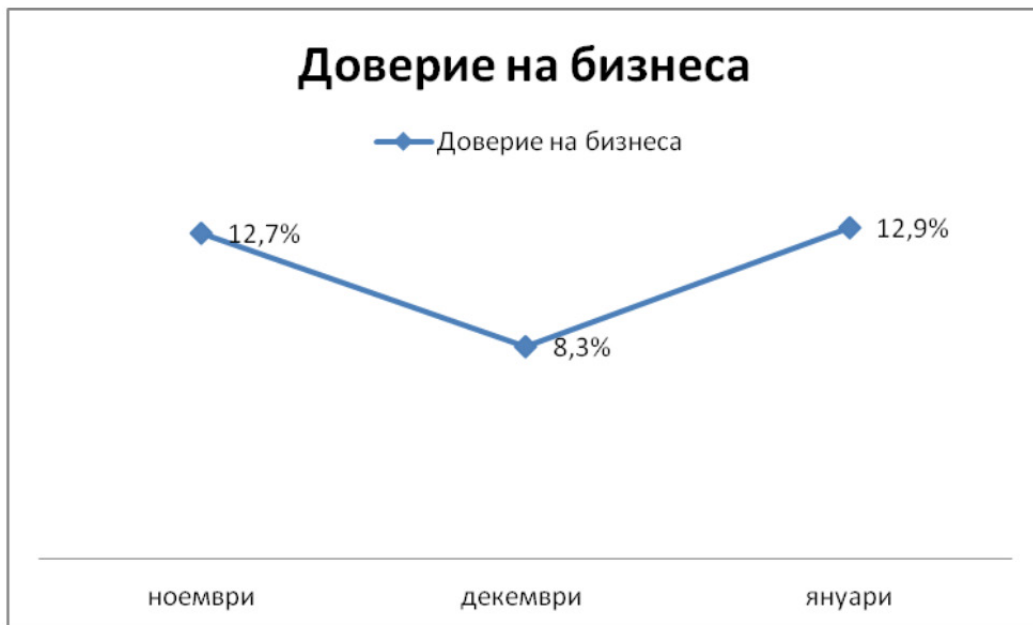

Данни Алфа рисърч.

5. Доверие на бизнеса и потребителите в политическите институции като фактор за икономически рискове

Според данните на Националния статистически институт, в началото на годината е налице значително повишаване на доверието на бизнеса. Общата оценка на бизнес климата се повишава с 4.6 процентни пункта, което е най-високото покачване за последните 12 месеца.

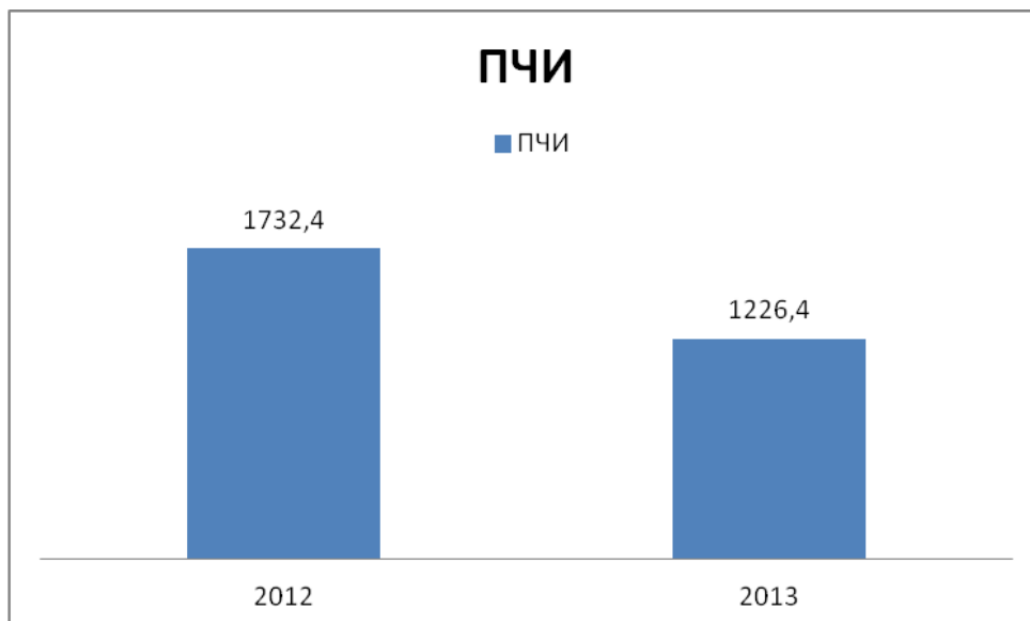
В същото време, несигурната политическа и икономическа обстановка в страната продължават да бъдат сред основните пречки пред развитието на дейността, посочени от предприемачите²².

Доколко оптимистичните нагласи се споделят от потребителите, ще покажат данните на НСИ през февруари.

6. Външни източници на (не) доверие

Негативна остава равносметката при преките инвестиции в страната в края на годината. За периода януари – ноември 2013 г. те възлизат на 1226.4 млн. евро (3% от БВП), при 1732.4 млн. евро (3.7% от БВП) през януари – ноември 2012 г.

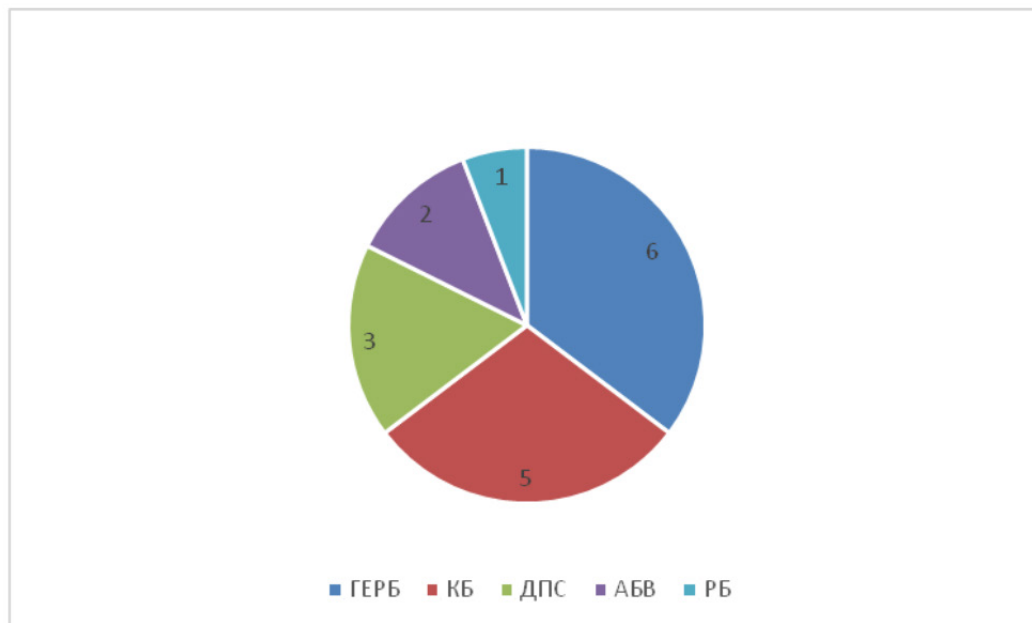
Данни БНБ

Докладът на Европейската комисия, публикуван на 22 януари 2014 г., оцени напредъка на страната като незадоволителен. Еврокомисията посочи широко разпространената корупция като сериозен проблем и значително предизвикателство за властите, чиито действия в тази посока бяха определени като „слаби и некоординирани“. Брюксел разкритикува и борбата с организираната престъпност. Като червена линия през анализа преминава темата за назначенията. Те са отразени както в споменаванията на конкретните скандални процедури, така и в констатациите за провалите на съответните ръководни състави. Сериозна е присъдата, че ВСС не се справя с реформата и не защитава независимостта на съдебната власт.

Изводите поставят държавата в нов неблагоприятен контекст. Те представляват съществена отправна точка за определяне на отношението към България на широк кръг европейски и международни институции. Съществува значителен риск негативните оценки да продължат да потискат и инвестиционния интерес към страната.

7. Сондажи за разпределението на 17-те места на България в Европейския парламент, ако изборите се проведат „сега“.

Според данните на Алфа ризърч за м. януари, самостоятелната листа на формацията АБВ предизвиква значима промяна в съотношението на силите за предстоящите Европейски избори:

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Изследване на Алфа рисърч през януари показва, че според 58% от анкетиранияте „трябва да се гласува масово, тъй като от евровота ще зависи кой ще управлява България“: http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2014/01/26/2227957_alfa_risurch_purvanov_otnema_podkrepa_ot_bsp_gerb/
- ² „Земята ще изровя, за да спечелим изборите“ – изказване на Сергей Станишев в Пловдив: http://www.plovdivutre.bg/2014/01/19/204459-stanishev_zemyata_shte_izrovya_za_da_spechelim_izborite
- ³ В настоящето изследване националистическите партии ще бъдат разгледани в тяхното популистко проявление, доколкото то е най-разпространено в България. Необходимо е да се отбележи, че те се срещат и в непопулистки вид, каквато е Българска национално-радикална партия.
- ⁴ „Рисков контекст“ е установяване на обстоятелствата – определяне на външни и вътрешни параметри, които да бъдат отчитани при управлението на риска, и определяне на областта на приложение, както и на критерии за риск за политиката за управление на риска. При изясняване на контекста организацията е в състояние да избира своята реакция по отношение на целта, влиянието, вероятността и последиците. ISO 31000/2009
- ⁵ 47% от анкетиранияте оценяват 2013г. отрицателно и едва 11% – положително: <http://www.mediapool.bg/alfa-risarch-darzhavnite-institutsii-i-partiite-prodalzhavat-da-gubyat-podkrepa-news214734.html>;
- ⁶ „Ние не ви чакаме да ни оглавите, а да си тръгнете“ – Декларация на „Ранобудните студенти“: <http://www.mediapool.bg/ranobudnite-kam-boiko-borisov-ne-vi-chakame-da-ni-oglavite-a-da-si-tragnete-news213522.html>
- ⁷ Протест пред министерството на Екологията, срещу изграждането на регионални отпадъци в Ямбол, Самоков; дело срещу директора на РИОСВ в Благоевград, заради ОВОС за сметище в село Баня.
- ⁸ Политически и икономически индекс за януари 2014: <http://www.gallup-international.bg/bg/%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8/78-2014/178-Political-Economic-Index-January-2014>
- ⁹ http://alpharesearch.bg/bg/socialni_izsledvania/socialni_publicacii.html
- ¹⁰ <http://pressadaily.bg/publication/33256-%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83-%D0%91%D0%A1%D0%9F-%D0%B8-%D0%93%D0%95%D0%A0%D0%91-%D1%81%D0%B5-%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B8>
- ¹¹ На 12 декември информационна агенция Пик публикува снимки на Волен Сидеров и група депутати на плажа в Куба по време на гласуването на Бюджет 2014 в НС: <http://www.dnesplus.bg/News.aspx?n=633085>; На 6 януари Волен Сидеров се забърква скандал на летище Варна, който става повод Главният прокурор да поиска депутатския му имунитет: <http://www.vesti.bg/bulgaria/volen-siderov-se-zabyrka-v-skandal-na-letishte-varna-6002268>
- ¹² <http://dnes.dir.bg/news/volen-siderov-imunitet-15984459?nt=10>
- ¹³ Поправката е отхвърлена на първо четене в НС: http://politics.actualno.com/Na-pyrvo-chetene-parlamentyt-prie-NK-i-othvyrli-popravkata-na-Siderov-za-homoseksualnostta-news_13548.html
- ¹⁴ На 20 декември 2013г. пет партии от РБ подписват коалиционно споразумение за учредяване на траен съюз – ДСБ, ДБГ, СДС, НПСД и БЗНС: http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2013/12/20/2207617_pet_ot_partiite_v_reformatorskii_blok_podpisaha/; На 21 декември формацията „Синьо единство“ оповестява окончателното си решение за отказ от подписване на споразумение с РБ: http://www.dnevnik.bg/bulgaria/2013/12/21/2208757_sinyo_edinstvo_napuska_reformatorskii_blok_ottuk/
- ¹⁵ На 25 януари 2014г. формацията „България без цензура“ се учредява като политическа партия на конгрес в НДК: <http://btvnews.bg/article/bulgaria/politika/barekov-uchredyava-partiya-balgariya-bez-tsenzura.html>
- ¹⁶ Кас Муде използва определенията „националпопулистки“ и „популистки радикално-десни“ като синоними. В обясненията към избора на тази терминология той подчертава, че в случая думата „десни“ е

използвана не в нейната икономическа конотация а като „вяра , че съществува естествен ред в света с неравенство между хората“ (Populist radical-right parties in Europe, 2007)

¹⁷ <http://www.investor.bg/ikonomika-i-politika/332/a/georgi-pyrvanov-abv-shte-se-iavi-samostoiatelno-na-ev-roizborite,164974/>

¹⁸ Според Боряна Димитрова (Алфа рисър), потенциалът на националистически вот в България е около 400 хил. гласа - http://www.dnevnik.bg/analizi/2013/07/18/2104498_fragmentaciia_na_radikalniia_nacional-isticheski_vot/, Маркет линкс го оценява приблизително на 660 хил. гласа.

¹⁹ „Нова алтернатива“, Национален фронт за спасение на България, Национална демократична партия, „Атака“, ВМРО-Българско национално движение, Национално движение „Единство“, Национално патриотично обединение, Демократична алтернатива за национално обединение, „Горда България“.

²⁰ Към момента не е подписано коалиционно споразумение за съвместно явяване на предстоящите избори между „България без цензура“ и ВМРО-БНД, но са налице индикации в тази посока.

²¹ Резултатите от изследването на Алфа рисърч обхващат периода преди обявеното на 29 януари 2014г. искане на Президента за провеждане на референдум за избирателната система, съвместно с изборите за ЕП през май.

²² <http://profit.bg/news/Biznes-klimatut-se-podobryava-prez-yanuari/nid-118337.html>